

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De exordijs in demonstratiuo genere, ab historijs, fabulis, & exemplis.
Capvt X.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Dion. Prusaeus in olympica.

dium, sit à communi pudicitiae laude. Castitatis, & pudicitiae cultus, unica res est, & vera fœ minarum commendatio, & insigne mulchris laudis monumentum.

Alterum est. Cum ab ipsa hypothese gradimur ad thesin, & rem initio dicendi proponimus, vel potius primis lineamentis adumbramus, sine tamen vlla insinuatione. Tale mihi Ateopagitarum patronorum exordium simplex, & concisum fuisse videtur. Vi, viduam hæredes mariti arguunt, & adulteram, & cædis mariti participem fuisse. Sic, Causa hæc agitur aduersus mulierem, & adulteram, & cæde mariti insignem. Titia non modò constante matrimonio, thori genialis caleato fœdere turpiter se prostituit, sed & intra annum luctus libidine peccauit in cineres mariti. Deinde crimen communiter exaggeratur.

Hæc igitur exordia maxime propria, cætera tamen, quæ ab alijs adiunctis ducuntur, vt personarum, & locorum non sunt contemnenda, si modo communia rarioribus ornamentis illustrèntur, quod quo pacto fieri possit, hic subiicio, cum aliqua exemplorum varietate.

De exordijs in demonstratiuo genere, ab historijs, fabulis, & exemplis.

CAPVT X.

DEmonstratiuum genus, vt natum est ad pompam, exordiorum flore, præter cætera vsuiri, atque ornari solet.

Sumuntur autem ab adiunctis personarum, rerum, locorum, temporum, & ea satis crebra sunt, quæ per insignem aliquam historiam sũt, cui statim propria reddicio accomodatur, quod si bellissime fiat, specimen habet eruditionis, & ingenij. Contra si tortum, si intrusum, si nimis affectatum, iuuenileia stylium sapit.

Exempla nonnulla suggeram, quæ passim vsuiri video, quanquam hanc exordiendi rationem, haud ybique probauerim.

Adiuncta persona Oratoris.

Si se tenuem in dicendo profiteri velit, & concursum auditorum habeat, qui cum circumstant, ament, suspiciant, exordietur à similitudine noctuæ, vt est apud Dionem Prusæum in olympico.

Αλλ' ἢ τὴν λεγόμενον, ὃ ἄνδρες, ἐγὼ καὶ παρ' ὑμῶν, καὶ παρ' ἑτέροις πλείοσι, πείσωντα τὸ τὴν γλαυκὴν ἀποσπον καὶ παρδοξὸν πᾶσι. ἐκείνου γὰρ οὐδὲν ἑφατέραν αἰτῶν, οὐδὲν οὐδὲ βελτίω τὸ εἶδ' ἄλλὰ τοιαύτω ὁποῖαν ἴσμεν, ὅταν δὴ πᾶστε φεγγήται λυπηρὸν καὶ οὐδαμῶς ἡδὺ, περιέωστοι τὰ ἄλλα ὄρεα. ὅταν ἢ ἴδῃ μόνον τὰ μὲν, καὶ ἰσόμενα ἐγγύς τὰ ἰσόμενα περιωπτόμενα, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, καταφρονέοντα τὸ φασί, ὅτι δαυμάζει τὴν γλαυκὰ τὰ ὄρεα. πῶς ἢ οὐ τὰ αὐτὰ μᾶλλον ὄροντα δαυμάζει, καλῶν οὐτὰ καὶ ποικίλων. ἐπεὶ ἢ αὐτὸν ἐπαρόμυον καὶ βασιλευνόντα τὸ κάλλος τῶν περὶ αὐτὸν, ὅταν ἀβρίνηται πρὸς τὴν δὴ λεία, ἀνακλάσας τὴν οὐρανὸν, καὶ περισήσας αὐτῶ πανταχοῦ δὲν ὡσπερ εὐεῖδες δὲ Ἰορ, ἢ ἡνι γραφῆ μιμηθέντα οὐρανὸν ποικίλον ἀστροῖς, & κατ, quæ sic παραφρασικῶς expono.

Pauo theatri sibi spectabile & caelum in cauda constituit.

Mi verò (Audit. humaniss.) absurdum illud, & incredibile, quod de noctua narratur, & hic apud vos, & apud alios complures accidisse video. Illa enim quum cæteris volatibus sit, neque sapientior, neque formosior, sed talis qualem nos sæpe vidimus, quando forte vocem fundit maestam, profusque insuauem, circumstant alia aues, imo simul, atque eam conspexerunt, partim propè assident, partim in orbem circumuolant. Quid verò lunoniam auem pulchellum illum pauonem, qui gemmat floribus, nitet purpura, micat auro, stellis radiat, qui dum se infringit, rotat, delicias agit, & conchata caudæ volumina explicat, magnificentissimum theatrum, aut caelum ipsam micantibus stellis vndique vermiculatum, spectatorum oculis subijcit, non ita admirantur, non fractos lusciniæ modulòs, non moribundi olòris voces, ipsa suauitate dulciores, tantopere suspiciunt: Sic vos quoque cum tot amena habeatis spectacula, tot acroamata, tot Rhetores, tot Poetas, vos tamen me, cum erudissimis hominibus minime comparandum circumstantis, & summa benivolentia complectimini.

Redditio.

Exordium à fabula noctuæ.

Ab adiunctis, item Oratoris.

SI parvus corpore, & primo aspectu vilis, prater expectationem aliquid sublimius aggredi videatur. Ita poterit exordium a venusta historia Luciani, quam stylo oratorio sic reddo.

Lucianus de saltatione. Exordium ab historia de saltante Hectorem.

Antiochiam locum nobilem, celebrem quondam urbem, & copiosam audiuitis, at quid de Antiochenis sim narraturus, nemo vestrum fortasse cognouit. Fuerunt illi non solum vernulae vrbanitatis, sed & saltationum vt scenica vrbs ferebat, quam studiosissimi, tum in iudicando ita acres, vt exilia quaeque ad censuram reuocarent suam. Illic histrio sane non inuenustus, sed vt bellissimis ingenijs, amplam istam corporis speciem, plerunque natura denegauit, corpore erat perpusillo. Hic cum in scenam prodissset Hectorem saltaturus, omnium exclamatio audita est: Hectorem expectabamus, a Thyanaetem videmus, quod ridiculum, si quis in me non magnae expectationis homulum, festiuius hodie torquet, ferrem naturae vicem, neque hominis vrbanitati succenserem, sed tamen oratum velle, ne quid ante datam saltationem diceret.

Si alteri succedat Oratorj, cuius commendare velit virtutem.

Philostrophus in Scopeliano. Exordium successoris in laudem antecessoris.

Polemonem illum ferunt cum ei singulari omnium consensu honorifica legationis munus obtigisset. In qua vt caetera erant egregia, tum illud non postremum, quod Scopeliano viro sapientissimo, celeberrimoque imprimis oratori succederet, antequam se accingeret ad iter conceptis verbis orasse, vt Scopeliani Suada sibi adesset, deinde generosum senem suauiter vt solebat complexum, dixisse versum Homericum.

Δὸς δὲ μοι ἁμοῖον τὰ σὰ τεύχεα θεῶν ἔννοι

Photius in epistola ad Ioannem Patricium. Exordium a Cicada Eunomij & Eunomij cicada. Cicada Eunomij, &c.

Quod mihi hodierno die (Audit.) video vsurpandum. In simili genere est Eunomij Cicada.

Ferunt in Eunomij Cytharædi lyra Cicadam olim confedisse, & quacunque poterat vocula caeterarum fidium delicatissimos concentus prosequatam. Simili profecto ratione cum tot tibi egregij Poetae blandissimos cytharæ neruos impellentes encomia cecinerint. Ego licet tenuis, amoris tamen, & studij plenus accedo, & eorum ego voces confector, &c.

Adiuncta rerum in re grani, & magnifica, vt in laude maximi viri.

Lucium Aemilium ferunt cum beatam illam Elei Iouis imaginem vidisset, diu attonito similem habuisse, tandemque in eas voces erupisse, Papæ solus Phidias Iupiter Homericus Iouis maiestatem complexus est. Ego vero minime dubitem, hoc ipsum de Scipione verius affirmare: Solus quippe potuit tantamque illustrem diuinarum virtutum effigiem mortalium oculis aspiciendam in mortali corpore proponere. Nullus vero est adeo disertus, qui eius dignitatem, laudes, & decora, satis ornate complecti possit. Quid igitur? Ego ne rudis declamator, &c.

Item,

Marathoniam pugnam (auditores) summa armorum dimicatione a Graecis, barbarisque pugnam sapius audiuitis, at nec mediocri ingenij contentione scriptam accipite. Sunt enim ex tota Graecia, quae politissimis ingenijs floruit, trecenti homines delecti, qui quod fortissimi bellatores gladio fecissent, idem stylo consequerentur. Vtinam illi in auium nostrum redirent, gloriosorem aliquanto campum in hodierno argumento inuenirent.

In laude cuiusdam virtutis, & exhortationibus.

Campassem egregia imprimis corporis venustate foeminam Alexander ille magnus habebat in delicijs, quam dum Apellis operari pingi curat, vt erat pictor homo mollioris ingenij, neque nimis austerus ad amores, ex puellae oculis, quos propius intuetur, ignem detruat in pectus, & sui operis amat exemplar. Neque ego, audit, ita ferus ero, & ferreus, qui dum egregiam virginem, castitatem dico, meae orationis coloribus exprimo, eius amoris facibus incendi me, & vos pariter non facile patiar.

Ab inauribus Atheniensium.

Diuina illa verè, & Phœbi tripode digna vox, qua olim Athenienses oraculum monuisse narrat Atticae facundiae facile princeps Dion Chrysostom. Cum enim sedulo quærent, qua ratione optimis legibus, & institutis vincerent ciuitatem, fertur numen respondisse beatam fore remp. si liberorum auribus, quod omnium pretiosissimum est appendebant auro, & gemmis onerabant, hoc rati in omnium rerum natura esse praestantissimum.

& ita Phrygum, Lydorum, Arabum effeminaros pufiones, non Athenientes facere videbantur. Ego vero, &c.

Tibicinis indiciū. Philo. r. in Auellonio. l. 5. c. 11. Tibicen valde sapiens (audit.) discipulos auditum mittebat ineptissimos quosque tibicines, vt ex eis quo pacto canendum non esset intelligerent, redeuntes deinde omnes perfectæ artis numeros docebat, vt quomodo canendum esset ediscerent. Et nos ex quotidianis aliorum virijs satis, superque quid minime faciendum esset vidimus, nunc autem si placet, quid ad felicitatem obtinendam, quam se cupere omnes dicunt, paucos scimus querere, maxime expediat contempleremur.

Loci dignitas.

Babylonicū. Idem l. 1. c. 13. Quantum terroris ad dicendum accedentibus afferret Babylonicum illud dicasterium ex saphirinis lapidibus constatum, in quo mirum dictū, inter cœrulei coloris nubes illicibus aureis interstinctas prominentes excutari Deorum effigies pendebāt, norunt sapientissimi oratores, qui illo in loco dixerunt. Mihi verò, & huius loci religio, & vester omnium confessus tantum affert timoris, quantum ad oratoris bene nauī debilitandam industriam sufficiat.

Loci vilitas, siue molestia.

Scopeliani. Philo. in Scopeliano. Luscina. Scopelianus (auditores) cum rogaretur à Clazomenijs, vt in eorum vrbe declamaret, non canit, inquit Philomela, in cauea. Et hoc à me ita dictum velim, non quod hunc locum contemnam, est enim honestus, & celebris, sed quod me dum impensius vos diligo, tot inuidorum vexationes exercent, vt ingenium mœroribus, quasi piscis retibus implicitum ægrè sese possit expedire.

In laude funebri.

Dio. Prusa. moras. 39. Mihi verò quid dicam (auditores) in mentem non venit, ita me repentini mali turbo percussit, & stupore sensus confudit. Desideratis verba, at nihil præter lachrymas habeo, & suspiria. Est certe iniqua consuetudo, quā in istis laudationibus obseruamus, dicere iubemus eos, quibus flere magis conueniret, & eloquentiam requirimus, vbi quantum viget dolor, tantum extabescit ingenium.

Cic. Phil. 9. Vellem Dij fecissent immortales (P. C.) vt viuo potius Seruio Sulpitio gratias ageremus, quam mortuo honores quæreremus.

Mortuos quidem istos flere facile est, at laudare difficillimum, qui enim à natura inditum viuendi desiderium aspernati sint, & occumbere honestè, quam afflictā Græciæ fortunam eernere maluerunt, an non eam suæ virtutis memoriam reliquere, quam nulla complecti possit oratio.

In inuectiua. In vituperio iniquissimi hominis.

Rediret vtinam in hanc vitam Parrhasius, qui Demon illum Athenientem, tam ingenioso olim argumento, tam subtili artificio depinxit, variū, iracundū, iniustum, inconstantem, ferocem, amentem, furiosum, & si quis alius color est, quo immane portentum exprimi possit, inueniret in hoc homine satis argumenti ad similem tabulam: Ita enim sceleratus est, vt dubitem an ipse ex vitijs totus, an ex eo vitia nata sint, atque profecta.

Breuem historiam refert Pausanias (auditores) breuem sed argutam, quam & me narrare vt spero iuuabit, & vos audiuisse nunquam pœnirebit. Araneæ, inquit, apud Boetios, dum ipsi innocentia simul atq; otio florent, ad legisera Ceteris templum, telas nireo candore amabiles texuerant: postquam verò deprauari ipsi, & bello ardere cœperūt, textrices stamina non vt antea candida, sed atræ coloris nube infuscata eodem loco fixerunt. Et hoc mihi liceat apud vos profiteri (audit. humaniss.) Ego huius laudator fui, atque amicus, quandiu ipse virtutis, pacis, & concordia fuit. Nunc autem postquam scelere, & maleficio inquinatus detestabili in omnes bonos odio flagrare cœpit, mutata ratio est, ad huius legisera Themidis templum, nigram & dentatam afferō orationem, vt ipse niger est, & dentatus, si tamen carbonem inueniam, qui eius fuliginem exprimere possit.

Demus Zeussis. & Zeus Demus. Plin. l. 35. c. 10.

Pausan. in Boeticijs. Araneæ Thebanos.

De deliberatiuo.

CAPVT XI.

IN deliberatiuo exordia grauiā esse oportet, nec tamen curiosius elaborata, nihil vetat ab exemplo aliquando incipere, vt si quis rem honestam, & vtilem proponat apud generosos auditores. Ita poterit exortiri

Timotheum quondam illum Tibicinem ferunt, cum primum Alexandro Regi artis suæ specimen exhiberet, cecidisse iuxta illius mores

Exordia in deliberatiuo.

Timotheus Tibicen. Alexandri generositas.